

Principärende

Problem till följd av förändrat uppdrag för medicinskt indikerad hårborttagning

Ärendet

Region Stockholms avtal med det 25-tal hudterapeuter som erbjudit medicinskt indikerad hårborttagning löpte ut den 30 september 2018. Från och med 1 oktober 2018 har Södersjukhuset uppdraget att tillhandahålla denna behandling. I syfte att möjliggöra en god verksamhetsövergång och överlämning av pågående behandlingar fick dock Södersjukhuset i uppdrag att redan den 1 september ta emot remisser från vårdgivare.

På Södersjukhusets webbplats informeras bland annat om att hårborttagning för transpersoner sker på icke-kvinnliga lokaliseringar som del i den könsbekräftande vården. Södersjukhuset följer Socialstyrelsens rekommendationer om 75 % hårreducering i ansikte och 70 % på överkroppen där manlig behåring förekommer. För ciskvinnor¹ kan hårborttagning beviljas vid hormonella avvikelser och ökad behåring och det bedöms enligt en särskild skala. I undantagsfall kan hårborttagning beviljas om det bedöms som ett viktigt led i psykiatrisk behandling, för minderåriga, samt efter hudtransplantation.

Patientnämndens förvaltning har sedan oktober 2018 tagit emot ett drygt tiotal anmälningar från transpersoner som anmält flera problem i fråga om tillgången till behandlingen. Klagomålen rör bristande information till patienterna gällande förändringarna, otillräckliga resurser och problem med att behandlingen fortfarande inte har kommit igång som den ska vilket lett till glapp i behandlingarna. Vidare att behandlingarna inte är lika omfattande som tidigare och att förändringarna lett till försämrad tillgänglighet till vården då det är långt att resa till behandlingarna för en del patienter.

¹ En cis-person är en person vars könsidentitet, könsuttryck och födelsekön är och alltid har varit kongruenta, *God vård av vuxna med könsdysfori – nationellt kunskapsstöd*, Socialstyrelsen, 2015.

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2019-05-28

PaN A1905-00075
HSN 2019-0474

Utredning

Patientnämndens förvaltning har i tre av ärendena inhämtat yttranden från Södersjukhuset. Förvaltningen har även inhämtat ett yttrande från hälso- och sjukvårdsförvaltningen.

Södersjukhusets yttranden

Av yttrandena från verksamhetschefen på hudkliniken med enheten för sexuell hälsa vid Södersjukhuset, utfärdade mellan november 2018 och april 2019, framgår att uppbyggnaden av mottagningen påbörjades omedelbart när uppdraget förmedlades till dem. Innan remisser accepterades den 1 september 2018 har kuratorer på hudkliniker bedömt remisser och behandlingar har genomförts av privata aktörer med IPL- och/eller diatermibehandling. Kliniken har under en övergångsperiod under hösten godtagit egenremisser för att underlätta för patienter med pågående behandling.

I yttrandet framgår att mottagningen uppfyller de krav på hygien, dokumentation och säkerhet som krävs. Det redogörs även för de behandlingar som kommer att utföras och det framgår att de kommer att utvärderas kontinuerligt. Kliniken framför att de tror att uppdraget kommer att finna sin naturliga plats bland deras övriga subspecialiserade mottagningar. ANOVA² har en viktig samordnande funktion och när ny information från kliniken blir tillgänglig kommer den fortlöpande att förmedlas till ANOVA. Verksamhetschefen beklagade att det blir ett glapp i behandlingen och att informationen upplevs bristfällig samt att man inte kan ge en prognos på patienternas väntetider. Den information som finns tillgänglig är utlagd på sjukhusets hemsida där uppdateringar kommer att ske fortlöpande när ny information blir tillgänglig. Avslutningsvis skrev verksamhetschefen att de arbetar hårt för att denna nya mottagningsverksamhet ska bli så bra och effektiv som möjligt.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningens yttrande

Av hälso- och sjukvårdsförvaltningens (HSF) yttrande, enheten för sjukhus och LOU-avtal, framgår att vården inte lämpade sig för upphandling varför uppdraget gavs till Södersjukhuset att bedriva verksamheten enligt gällande riktlinjer. Det hade dessförinnan varit en obefintlig uppföljning av patienter och behandlingar varför det inte gått att uppskatta varken korrekt antal patienter med behov eller antal behandlingar. För att göra korrekt medicinsk bedömning behöver varje patient undersökas av hudläkare på

² ANOVA är namnet på den tvärvetenskapliga och integrerade enhet som tidigare hette Centrum för Andrologi och Sexualmedicin. ANOVA är en del av Karolinska Universitetssjukhuset och Karolinska Institutet.

Södersjukhuset vilket som en naturlig följd medför kö med väntetider. I yttrandet, utfärdat den 10 april 2019, framkommer vidare att både Södersjukhuset och HSF ser detta som ett initialt problem och förhoppningen är att köerna inom kort kommer att försvinna. Resurserna är beräknade efter ordinarie verksamhet och inte efter ett uppdämt initialt behov. Södersjukhusets uppdrag omfattar samma kompetenskrav på behandlaren, diagnoskriterier och tidsomfattning som tidigare avtal. Dessutom erbjuds en ökad möjlighet till fler behandlingsmetoder som till exempel IPL-behandling. HSF följer verksamheten nogsamt och har en ständig dialog med sjukhuset. Information har getts särskilt till samtliga inblandade vårdgivare och det har funnits information på både 1177 Vårdguidens och Södersjukhusets hemsidor. I en vårdgivares ansvar ingår att ge information till sina patienter i det fall verksamheten förändras. Då inga journaler finns från tidigare behandlingar hos terapeuterna finns heller inga uppgifter om patienter och därmed kunde ingen information ges personligen från HSF eller Södersjukhuset.

Regelverk

Målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen, 3 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

Hälso- och sjukvårdsverksamhet ska enligt 5 kap. 1 § bedrivas så att kraven på en god vård uppfylls. Det innebär att vården särskilt ska

1. vara av god kvalitet med en god hygienisk standard,
2. tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet,
3. bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet,
4. främja goda kontakter mellan patienten och hälso- och sjukvårdspersonalen, och
5. vara lätt tillgänglig.

Vårdgivare har ett organisatoriskt ansvar och ska planera, leda och kontrollera verksamheten så att den lever upp till kravet på god vård, 3 kap. 1 § patientsäkerhetslagen (2010:659).

I Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd God vård av vuxna med könsdysfori (Socialstyrelsen, 2015) framgår att könsdysfori är ett psykiskt lidande eller en försämrad förmåga att fungera i vardagen som orsakas av att könsidentiteten inte stämmer överens med det registrerade könet. Socialstyrelsens bedömning är att utredning och behandling av könsdysfori bedrivs optimalt inom ett specialistteam bestående av psykiater, psykolog, socionom och endokrinolog och teamet kan utvidgas till fler specialiteter beroende på individens behov. Socialstyrelsen framhåller att god vård av personer med könsdysfori förutsätter ett helhetstänkande. Därför är

samverkan mellan de olika kompetenser som bidrar till denna vård mycket viktig. En av Socialstyrelsens rekommendationer är att hälso- och sjukvården bör erbjuda hårborttagning till personer med manligt födelsekön med könsdysfori.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen finner det allvarligt att patienter som är i behov av medicinskt indikerad hårborttagning har drabbats av väsentligt förlängda vårdtider som lång tid efter uppdragsförändringarna fortfarande finns kvar. Patientgruppen transkvinnor utgör en riskgrupp för psykisk ohälsa och genomgående framgår i anmälningarna till patientnämndens förvaltning det lidande som väntan och glappen i behandlingarna har medfört. Ärendet bör därför hanteras som principärende.

Det framkommer inte huruvida HSF innan uppdragsförändringen, i syfte att få reda på omfattningen av antalet patienter, hade begärt att få information av ANOVA om verksamheten kunde uppskatta hur många patienter i behov av hårborttagning som kunde beröras.

Konsekvenser för patientsäkerhet

Åtgärder för att se till att patienter får tillgång till en god och säker vård som bland annat tillgodoser patientens behov av trygghet och kontinuitet bidrar till förbättrad patientsäkerhet.

Konsekvenser för jämställd och jämlik vård

Om denna patientgrupp får hälso- och sjukvård på samma villkor som övriga patienter främjas en jämställd och jämlik vård.

Miljökonsekvenser

De föreslagna åtgärderna förväntas inte medföra några miljökonsekvenser.

Förslag till beslut

Patientnämnden föreslås besluta följande.

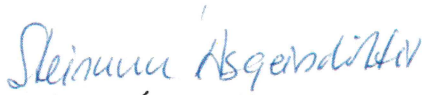
- Ärendets tjänsteutlåtande översänds till hälso- och sjukvårdsnämnden och patientnämnden begär skriftlig återföring avseende genomförda och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa senast den 30 september 2019. Patientnämnden önskar vidare svar på om hälso- och sjukvårdsnämnden anser att patienter som remitterats för medicinskt indikerad hårborttagning omfattas av de tider som framkommer i vårdgarantin.
- Ärendets tjänsteutlåtande översänds till styrelsen för Södersjukhuset och patientnämnden begär skriftlig återföring avseende genomförda

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2019-05-28

PaN A1905-00075
HSN 2019-0474

och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa senast den 30 september 2019.

Steinunn Ásgeirsdóttir
Förvaltningschef

20

Yttrande till
patientnämnden i
principärende – problem
till följd av förändrat
uppdrag för medicinskt
indikerad hårborttagning

HSN 2019-1464

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
SjukhusLOU-avtal
Gunilla Berg

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2019-10-03

HSN 2019-1464

Yttrande till patientnämnden i principärende – problem till följd av förändrat uppdrag för medicinskt indikerad hårborttagning

Ärendebeskrivning

Patientnämnden har vid sitt sammanträde den 18 juni 2019 behandlat ett principärende gällande förändrat uppdrag för medicinskt indikerad hårborttagning. Vid sammanträdet beslutades att ärendets tjänsteutlåtande skulle översändas till hälso- och sjukvårdsnämnden med en begäran om skriftlig återföring avseende genomförda och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa. Patientnämnden önskar också svar på om hälso- och sjukvårdsnämnden anser att remitterade patienter omfattas av tiderna inom vårdgarantin.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Patientnämndsärende PaN A1905-00075

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

Hälso- och sjukvårdsnämnden antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande och överlämnar detta till patientnämnden.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund

Patientnämnden har begärt skriftlig återföring från hälso- och sjukvårdsnämnden avseende genomförda och planerade förbättringsåtgärder av medicinskt indikerad hårborttagning samt effekterna av dessa. Nämnden önskar vidare hälso- och sjukvårdsnämndens

svar på huruvida patienter som remitterats för medicinskt indikerad hårborttagning omfattas av de tider som framkommer i vårdgarantin.

Överväganden

Region Stockholm hade tidigare avtal med 25 stycken hudterapeuter gällande medicinskt indikerad hårborttagning. Avtalen löpte ut den 30 september 2018.

Förvaltningen bedömde att Regionen skulle fortsätta finansiera och erbjuda medicinskt indikerad hårborttagning till specifika patientgrupper. Men för att skapa patientsäkra, uppföljningsbara, lagliga och ekonomiskt hållbara avtal inom vårdområdet var det nödvändigt att genomföra organisatoriska förändringar inom vårdområdet.

Anledningen till detta är att hälso- och sjukvårdslagen ställer krav på att hårborttagningen ska utföras under ledning av en medicinskt ansvarig läkare. Detta har inte varit kravstället i tidigare avtal med fristående hudterapeuter.

Genom RFI (Request for information) fick förvaltningen inspel och synpunkter från intressenter och kunskapsbärare inom vårdområdet. Dialog fördes också med ANOVA (mottagning för Andrologi, sexualmedicin och transmedicin på Karolinska Universitetssjukhuset) för synpunkter och beräkningar på hur många patienter det rör sig om och vilka diagnoser.

Förvaltningen bedömde att vårdområdet inte lämpades för upphandling och gav därför Södersjukhuset uppdraget att bedriva verksamhet avseende medicinskt indikerad hårborttagning i enlighet med gällande riktlinjer. Södersjukhuset har bedrivit denna vård sedan den 1 september 2018.

Genomförda och planerade förbättringsåtgärder och effekter

När verksamheten utfördes av hudterapeuterna var patienternas uppföljningar och behandlingar bristfälliga på grund av uteblivna medicinska bedömningar. Hudterapeuterna saknade i de flesta fallen en medicinskt ansvarig läkare. När Södersjukhuset övertog uppdraget gjordes medicinska bedömningar av samtliga patienter. Denna bedömningsprocess har orsakat väntetider. I augusti 2019 hade sjukhuset bedömt över 1000 remisser och underlag från läkare, kuratorer och hudterapeuter.

Sjukhuset har nu arbetat bort väntetiderna och är nu uppe i full produktion avseende behandling. Enligt sjukhuset följer transpersoners remisser sedan april 2019 vårdgarantin med bedömning inom 30 dagar. Från augusti 2019 sker bedömning av cispersoners inom vårdgarantins tidsgräns.

Två heltidsanställda hudterapeuter omhändertar de patienter som uppfyller Socialstyrelsens rekommendationer för hårborttagning som del i den könsbekräftande vården för transpersoner samt för cis-kvinnor vid samtidiga hormonella avvikelser. Södersjukhuset har optimerat behandlingarna genom att erbjuda fler patienter möjligheten till IPL/laserbehandling som är mindre smärtsam för patienterna.

Ekonomiska konsekvenser

Förändringen som gav Södersjukhuset uppdraget att erbjuda medicinsk indikerat hårborttagning medför inga större ekonomiska konsekvenser men bättre kostnadskontroll över behandlingarna. Det fastställda ersättningstaket har inte uppnåtts enligt avtal.

Konsekvenser för patientsäkerhet

Samtliga patienter har fått bedömning av hudläkare vilket har en positiv effekt på patientsäkerheten, samtidigt som det nu finns en medicinskt ansvarig läkare för verksamheten i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård

Patienter får behandling på lika villkor.

Miljökonsekvenser

Koncentrationen till en geografisk placering medför ett ökat resande till och från behandling för patienterna.

Administrativa konsekvenser

Det administrativa arbetet förväntas minska i och med att registrering och fakturering sker digitalt.

Björn Eriksson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Lena Hanberg
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Patientnämnden

Godkänd av Björn Eriksson, 2019-10-03

§ 7

Principärende – Problem till följd av förändrat uppdrag för medicinsk indikerad hårborttagning

PaN A1905-00075

Ärendebeskrivning

Region Stockholms avtal med det 25-tal hudterapeuter som erbjudit medicinskt indikerad hårborttagning löpte ut den 30 september 2018. Från och med 1 oktober 2018 har Södersjukhuset uppdraget att tillhandahålla denna behandling. I syfte att möjliggöra en god verksamhetsövergång och överlämning av pågående behandlingar fick dock Södersjukhuset i uppdrag att redan den 1 september ta emot remisser från vårdgivare.

Yrkande

1:e vice ordförande Lars Harms-Ringdahl (MP) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Beslut

Patientnämnden beslutar

- 1) Ärendets tjänsteutlåtande översänds till hälso- och sjukvårdsnämnden och patientnämnden begär skriftlig återföring avseende genomförda och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa senast den 30 september 2019. Patientnämnden önskar vidare svar på om hälso- och sjukvårdsnämnden anser att patienter som remitterats för medicinskt indikerad hårborttagning omfattas av de tider som framkommer i vårdgarantin.
- 2) Ärendets tjänsteutlåtande översänds till styrelsen för Södersjukhuset och patientnämnden begär skriftlig återföring avseende genomförda och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa senast den 30 september 2019.

LAR Ge

Principärende

Problem till följd av förändrat uppdrag för medicinskt indikerad hårborttagning

Ärendet

Region Stockholms avtal med det 25-tal hudterapeuter som erbjudit medicinskt indikerad hårborttagning löpte ut den 30 september 2018. Från och med 1 oktober 2018 har Södersjukhuset uppdraget att tillhandahålla denna behandling. I syfte att möjliggöra en god verksamhetsövergång och överlämning av pågående behandlingar fick dock Södersjukhuset i uppdrag att redan den 1 september ta emot remisser från vårdgivare.

På Södersjukhusets webbplats informeras bland annat om att hårborttagning för transpersoner sker på icke-kvinnliga lokalisationer som del i den könsbekräftande vården. Södersjukhuset följer Socialstyrelsens rekommendationer om 75 % hårreducering i ansikte och 70 % på överkroppen där manlig behåring förekommer. För ciskvinnor¹ kan hårborttagning beviljas vid hormonella avvikelser och ökad behåring och det bedöms enligt en särskild skala. I undantagsfall kan hårborttagning beviljas om det bedöms som ett viktigt led i psykiatrisk behandling, för minderåriga, samt efter hudtransplantation.

Patientnämndens förvaltning har sedan oktober 2018 tagit emot ett drygt tiotal anmälningar från transpersoner som anmält flera problem i fråga om tillgången till behandlingen. Klagomålen rör bristande information till patienterna gällande förändringarna, otillräckliga resurser och problem med att behandlingen fortfarande inte har kommit igång som den ska vilket lett till glapp i behandlingarna. Vidare att behandlingarna inte är lika omfattande som tidigare och att förändringarna lett till försämrad tillgänglighet till vården då det är långt att resa till behandlingarna för en del patienter.

¹ En cis-person är en person vars könsidentitet, könsuttryck och födelsekön är och alltid har varit kongruenta, *God vård av vuxna med könsdysfori – nationellt kunskapsstöd*, Socialstyrelsen, 2015.

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2019-05-28

PaN A1905-00075
HSN 2019-0474

Utredning

Patientnämndens förvaltning har i tre av ärendena inhämtat yttranden från Södersjukhuset. Förvaltningen har även inhämtat ett yttrande från hälso- och sjukvårdsförvaltningen.

Södersjukhusets yttranden

Av yttrandena från verksamhetschefen på hudkliniken med enheten för sexuell hälsa vid Södersjukhuset, utfärdade mellan november 2018 och april 2019, framgår att uppbyggnaden av mottagningen påbörjades omedelbart när uppdraget förmedlades till dem. Innan remisser accepterades den 1 september 2018 har kuratorer på hudkliniker bedömt remisser och behandlingar har genomförts av privata aktörer med IPL- och/eller diatermibehandling. Kliniken har under en övergångsperiod under hösten godtagit egenremisser för att underlätta för patienter med pågående behandling.

I yttrandet framgår att mottagningen uppfyller de krav på hygien, dokumentation och säkerhet som krävs. Det redogörs även för de behandlingar som kommer att utföras och det framgår att de kommer att utvärderas kontinuerligt. Kliniken framför att de tror att uppdraget kommer att finna sin naturliga plats bland deras övriga subspecialiserade mottagningar. ANOVA² har en viktig samordnande funktion och när ny information från kliniken blir tillgänglig kommer den fortlöpande att förmedlas till ANOVA. Verksamhetschefen beklagade att det blir ett glapp i behandlingen och att informationen upplevs bristfällig samt att man inte kan ge en prognos på patienternas väntetider. Den information som finns tillgänglig är utlagd på sjukhusets hemsida där uppdateringar kommer att ske fortlöpande när ny information blir tillgänglig. Avslutningsvis skrev verksamhetschefen att de arbetar hårt för att denna nya mottagningsverksamhet ska bli så bra och effektiv som möjligt.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningens yttrande

Av hälso- och sjukvårdsförvaltningens (HSF) yttrande, enheten för sjukhus och LOU-avtal, framgår att vården inte lämpade sig för upphandling varför uppdraget gavs till Södersjukhuset att bedriva verksamheten enligt gällande riktlinjer. Det hade dessförinnan varit en obefintlig uppföljning av patienter och behandlingar varför det inte gått att uppskatta varken korrekt antal patienter med behov eller antal behandlingar. För att göra korrekt medicinsk bedömning behöver varje patient undersökas av hudläkare på

² ANOVA är namnet på den tvärvetenskapliga och integrerade enhet som tidigare hette Centrum för Andrologi och Sexualmedicin. ANOVA är en del av Karolinska Universitetssjukhuset och Karolinska Institutet.

Södersjukhuset vilket som en naturlig följd medför kö med väntetider. I yttrandet, utfärdat den 10 april 2019, framkommer vidare att både Södersjukhuset och HSF ser detta som ett initialt problem och förhoppningen är att köerna inom kort kommer att försvinna. Resurserna är beräknade efter ordinarie verksamhet och inte efter ett uppdämt initialt behov. Södersjukhusets uppdrag omfattar samma kompetenskrav på behandlaren, diagnoskriterier och tidsomfattning som tidigare avtal. Dessutom erbjuds en ökad möjlighet till fler behandlingsmetoder som till exempel IPL-behandling. HSF följer verksamheten noggsamt och har en ständig dialog med sjukhuset. Information har getts särskilt till samtliga inblandade vårdgivare och det har funnits information på både 1177 Vårdguidens och Södersjukhusets hemsidor. I en vårdgivares ansvar ingår att ge information till sina patienter i det fall verksamheten förändras. Då inga journaler finns från tidigare behandlingar hos terapeuterna finns heller inga uppgifter om patienter och därmed kunde ingen information ges personligen från HSF eller Södersjukhuset.

Regelverk

Målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen, 3 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

Hälso- och sjukvårdsverksamhet ska enligt 5 kap. 1 § bedrivas så att kraven på en god vård uppfylls. Det innebär att vården särskilt ska

1. vara av god kvalitet med en god hygienisk standard,
2. tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet,
3. bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet,
4. främja goda kontakter mellan patienten och hälso- och sjukvårdspersonalen, och
5. vara lätt tillgänglig.

Vårdgivare har ett organisatoriskt ansvar och ska planera, leda och kontrollera verksamheten så att den lever upp till kravet på god vård, 3 kap. 1 § patientsäkerhetslagen (2010:659).

I Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd God vård av vuxna med könsdysfori (Socialstyrelsen, 2015) framgår att könsdysfori är ett psykiskt lidande eller en försämrad förmåga att fungera i vardagen som orsakas av att könsidentiteten inte stämmer överens med det registrerade könet. Socialstyrelsens bedömning är att utredning och behandling av könsdysfori bedrivs optimalt inom ett specialistteam bestående av psykiater, psykolog, socionom och endokrinolog och teamet kan utvidgas till fler specialiteter beroende på individens behov. Socialstyrelsen framhåller att god vård av personer med könsdysfori förutsätter ett helhetstänkande. Därför är

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2019-05-28

PaN A1905-00075
HSN 2019-0474

samverkan mellan de olika kompetenser som bidrar till denna vård mycket viktig. En av Socialstyrelsens rekommendationer är att hälso- och sjukvården bör erbjuda hårborttagning till personer med manligt födelsekön med könsdysfori.

Ankom

2019-10-23

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen finner det allvarligt att patienter som är i behov av medicinskt indikerad hårborttagning har drabbats av väsentligt förlängda vårdtider som lång tid efter uppdragsförändringarna fortfarande finns kvar. Patientgruppen transkvinnor utgör en riskgrupp för psykisk ohälsa och genomgående framgår i anmälningarna till patientnämndens förvaltning det lidande som väntan och glappen i behandlingarna har medfört. Ärendet bör därför hanteras som principärende.

Det framkommer inte huruvida HSF innan uppdragsförändringen, i syfte att få reda på omfattningen av antalet patienter, hade begärt att få information av ANOVA om verksamheten kunde uppskatta hur många patienter i behov av hårborttagning som kunde beröras.

Konsekvenser för patientsäkerhet

Åtgärder för att se till att patienter får tillgång till en god och säker vård som bland annat tillgodoser patientens behov av trygghet och kontinuitet bidrar till förbättrad patientsäkerhet.

Konsekvenser för jämställd och jämlik vård

Om denna patientgrupp får hälso- och sjukvård på samma villkor som övriga patienter främjas en jämställd och jämlik vård.

Miljökonsekvenser

De föreslagna åtgärderna förväntas inte medföra några miljökonsekvenser.

Förslag till beslut

Patientnämnden föreslås besluta följande.

- Ärendets tjänsteutlåtande översänds till hälso- och sjukvårdsnämnden och patientnämnden begär skriftlig återföring avseende genomförda och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa senast den 30 september 2019. Patientnämnden önskar vidare svar på om hälso- och sjukvårdsnämnden anser att patienter som remitterats för medicinskt indikerad hårborttagning omfattas av de tider som framkommer i vårdgarantin.
- Ärendets tjänsteutlåtande översänds till styrelsen för Södersjukhuset och patientnämnden begär skriftlig återföring avseende genomförda

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2019-05-28

PaN A1905-00075
HSN 2019-0474

och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa senast den 30 september 2019.

Steinunn Ásgeirsdóttir
Steinunn Ásgeirsdóttir
Förvaltningschef

§ 222**Yttrande till patientnämnden i principärende –
problem till följd av förändrat uppdrag för medicinskt
indikerad hårborttagning**

HSN 2019-1464

Ärendebeskrivning

Patientnämnden har vid sitt sammanträde den 18 juni 2019 behandlat ett principärende gällande förändrat uppdrag för medicinskt indikerad hårborttagning. Vid sammanträdet beslutades att ärendets tjänsteutlåtande skulle översändas till hälso- och sjukvårdsnämnden med en begäran om skriftlig återföring avseende genomförda och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa. Patientnämnden önskar också svar på om hälso- och sjukvårdsnämnden anser att remitterade patienter omfattas av tiderna inom vårdgarantin.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Patientnämndsärende PaN A1905-00075

Yrkanden

Ordföranden Anna Starbrink (L) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

Hälso- och sjukvårdsnämnden antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande och överlämnar detta till patientnämnden.

Särskilt uttalande

Jonas Lindberg (V) lämnar för V-ledamöterna ett särskilt uttalande (bilaga).

Talla Alkurdi (S) lämnar för S-ledamöterna ett särskilt uttalande (bilaga).

Expedieras till

Patientnämnden

Yttrande till patientnämnden i principärende – problem till följd av förändrat uppdrag för medicinskt indikerad hårborttagning

Detta ärende är mycket olyckligt. Det är långt fler än det tiotal personer som anmält till patientnämnden som drabbats, vilket vi fått kännedom om genom personer som hört av sig till oss, privata kontakter och en stor mängd upprörda röster i sociala medier.

För patienter som innan verksamhetsövergången hade påbörjat hårborttagning innebar fördröjningen till viss del att redan gjord behandling har gått till spillo och behandling måste göras om. Patienterna har fått otillräcklig information om hur och när behandling kan återupptas. Patienter med nya remisser fick vänta långt mer än vårdgarantins tidsgränser. Transpersoner är en mycket sårbar grupp med stor psykisk ohälsa, vilket gör detta ärende extra olyckligt.

Nu har verksamheten lyckligtvis återupptagits och personer får den behandling de behöver. Men förvaltningens svar är otillfredsställande då det inte framgår vad som kommer att göras i framtiden för att förebygga att nödvändig vård avstannar på grund av verksamhetsövergång från en aktör till en annan.

Ärende 20
HSN 2019-1464
Bilaga § 222 HSN 191022

**Särskilt uttalande kring yttrande till patientnämnden i principärende –
problem till följd av förändrat uppdrag för medicinskt indikerad
hårborttagning**

Vi socialdemokrater ställer oss mycket kritiska till att patienter i behov av medicinsk hårborttagning har blivit lidande i en övergångsfas. Att Södersjukhuset tagit över verksamheten kan vara bra, men det är uppenbart att sjukhuset ej stod redo att behandla patienterna när tidigare avtal bröts.

Vi vet att lång väntan i den könsbekräftande vården, inte minst denna form av vård också har påverkan på den psykiska hälsan. Att detta inte tagits mer hänsyn till i verksamhetsövergången är anmärkningsvärt. Att stå utan behandlingar i ett halvårstid får inte ske.

Från 30-talet enheter med stor geografisk spridning i hela länet finns nu istället endast två fasta tjänster på Södersjukhuset bland utförarna. Vi vill tydligt påtala att det är märkligt att så tydligt minska valfriheten för dessa patienter och hoppas att de medicinska förbättringar som förvaltningen pekar på kommer att kompensera för den minskade valfriheten.

Avslutningsvis ställer vi oss kritiska till att informationen varit allt för dålig till patienterna samt att dialogen med transpersoners patientföreningar/intresseorganisationer verkar uteblivit.

SÖDERSJUKHUSET
HUDKLINIKEN, VO SPECIALISTVÅRD

Ankom

2019-09-26

Patientnämndens förvaltning

Stockholm 2019-09-24

Patientnämndens förvaltning
Box 17535
118 91 Stockholm
Förvaltningsjurist Johan Karlsson

Södersjukhusets svar angående

Principärende PaN A1905-00075, PaN 2019-06-18 P7,
Sös 2019-1071

Problem till följd av ändrat uppdrag för medicinskt indikerad hårborttagning

BAKGRUND

Hudkliniken med Enheten för sexuell hälsa på Södersjukhuset övertog regionalt uppdrag för medicinsk hårborttagning från 1:a oktober 2018. Remisser har accepterats från 1:a september 2018 och till 1:a januari 2019 godkändes även egenremisser för att underlätta för patienter med pågående behandling. Drygt 1 000 patienter har bedömts hittills, både cis- och transpersoner. Ett tiotal anmälningar har skickats av transpersoner till Patientnämndens förvaltning under hösten/vintern 2018. Klagomålen har framförallt handlat om bristande information och ett glapp i behandlingen under övergångsperioden från privata hudterapeuter till Södersjukhuset. Inga klagomål har inkommit under sensvåren 2019 och erfarenheten är att flera tidigare missnöjda patienter nu känner sig väl omhändertagna. Södersjukhuset är centralt beläget med goda allmänna kommunikationsmedel (pendeltåg, gröna och röda tunnelbanelinjerna och bussar), vi har svårt att se att den geografiska lokalen kan ifrågasättas.

Innan 1:a september 2018 har remisser för behandling utfärdats av kuratorer på olika hudkliniker och behandlingar har genomförts av ett 25-tal hudterapeuter med diatermi och IPL. Som ny uppdragsmottagare är vår uppfattning att tidigare hårbedömningar har skett subjektivt, utan några formella kriterier eller graderingar och att ingen uppföljning har genomförts. Enstaka patienter har fått uppåt 500 behandlingstillfällen.

Södersjukhuset AB

Besöksadress Sjukhusbacken 10. Postadress 118 83 Stockholm. Telefon 08-616 10 00

Styrelsens säte Stockholm. Organisationsnummer 55 65 95-7403

SL-Buss 3, 4, 164. Pendeltåg Stockholms Södra

Vi är en del av
Stockholms
läns landsting

SÖDERSJUKHUSET
HUDKLINIKEN, VO SPECIALISTVÅRD

Endast ett fåtal privata hudterapeuter har haft tillgång till IPL och de flesta patienter har därmed istället fått behandling med diatermi trots att IPL/laser skulle varit att föredra. Diatermi ger sämre resultat, ökar risken för biverkningar såsom fula ärrbildningar, är mer smärtsam, tar längre tid och endast små hudområden kan behandlas per besök (cirka 50–70 hårsäckar per timme vilket motsvarar knappt en överläpp). Diatermi ska endast användas vid mycket ljusa hårstrån då laser/IPL inte kan genomföras pga. rent laserfysiologiska anledningar. (Vg se bilaga nr. 1 för statistik över antal tidigare behandlingar utförda utanför Södersjukhuset uppdelat i diatermi och IPL inom grupperna cis- och transpersoner från ett axplock av inkommande remisser under hösten 2018.)

Ingen eller mycket bristfällig journalföring har skett av privata hudterapeuter och vid Hudkliniken övertagning av verksamheten 1: a oktober 2018 mottogs sammanfattningar av tidigare årslånga behandlingar nerskrivna på bland annat post-it-lappar. Varje behandlingsremiss från kurator beviljade 8 IPL-behandlingar och 30 diatermibehandlingar. Ingen uppföljning av tidigare behandlingsresultat skedde av de remitterande. Förnyelser av remisser utfärdades på hudterapeuters begäran för fortsatt behandling och då via telefonsamtal.

NULÄGE

Mottagningen för medicinskt indicerad hårborttagning är lokaliserad i Södersjukhusets lokaler och uppfyller de krav på hygien, dokumentation och säkerhet som krävs. Detta ligger i linje med den nyligen publicerade så kallade Skönhetsutredningen från Socialstyrelsen samt Europeisk Standard för estetiska medicinska tjänster.

Skönhetsutredningen "Estetiska behandlingar som kräver medicinsk kompetens och som kan innebära betydande hälsorisker": Initierades av Regeringen april 2014 och publicerades september 2018. Det framkommer att skyddet är svagt för den som genomgår en estetisk behandling och det föreslås ett stärkt regelverk för att skydda den enskilde vid riskfyllda behandlingar som kräver medicinsk kompetens. Även vid estetiska behandlingar som faller utanför detta uppdrag, tex viss laserbehandling, efterfrågas en mer ändamålsenlig och tydlig reglering från de som genomgår behandlingarna, myndigheter och branschorganisationer.

Södersjukhuset AB

Besöksadress Sjukhusbacken 10. Postadress 118 83 Stockholm. Telefon 08-616 10 00
Styrelsens säte Stockholm. Organisationsnummer 55 65 95-7403
SL-Buss 3, 4, 164. Pendeltåg Stockholms Södra

Vi är en del av
Stockholms
läns landsting

SÖDERSJUKHUSET
HUDKLINIKEN, VO SPECIALISTVÅRD

Ankom
2019-08-26
Patientnämndens förvaltning

Europeisk Standard "Estetiska medicinska tjänster- icke-kirurgiska medicinska ingrepp": Publicerades i juli 2017. Behandlar bland annat laserbehandlingar och innehåller krav på kvalifikationer, yrkesmässig kompetens, information till kund samt dokumentation, samtycke, hygien och risker.

Hudkliniken, Södersjukhuset, har två heltidsanställda hudterapeuter med mångårig erfarenhet av hårborttagning och som har arbetat med majoriteten av marknadens olika lasermaskiner och diatermiapparater. Den mest effektiva metoden för permanent hårborttagning är den med laser, där det finns ett flertal att välja på. Den första lasermaskinen för hårborttagning kom på marknaden i slutet av 90-talet. IPL är definitionsmässigt ingen laser och ger sämre hårborttagningsresultat och mer smärta under behandlingen.

Diodlaser anses passa verksamhetens behov bäst för att även kunna behandla patienter med mörkare hudtyp (hudtyp 1-5) samt patienter med behåring på kroppen och inte bara i ansiktet. Vi strävar efter att använda marknadens bästa apparater för att kunna ge en så god vård som möjligt.

Vi har idag två diodlasermaskiner och två diatermiapparater. För att bedöma och utvärdera behåringens grad används skalan Ferriman-Gallwey, som är den mest erkända bedömningsskalan för detta ändamål. För att uppfylla kriterierna måste man ha minst tre poäng per behandlingsområde vilket på hakan motsvarar en gles manlig skäggväxt, se bilaga nr. 2. Vid laserbehandling kan endast aktiva hårsäckar behandlas och därför kan inte behandling göras oftare än i snitt var 1,5:e månad. Vi beklagar behandlingsuppehållet som uppstod under vintern 2018/2019 för ett flertal patienter, vilket är olyckligt ur ett patientperspektiv, men behandlingsuppehållet har ingen medicinsk påverkan på framtida förväntat resultat.

BEDÖMNINGSBESÖK OCH BEHANDLING

Cispersoner kommer till bedömningsbesök hos läkare, se beslutstöd i bilaga nr. 3. Observera att patienterna måste vara obehandlade i minst fyra veckor innan bedömningsbesöket för att en korrekt bedömning ska kunna göras. Inför besöket ska patienten fylla i ett formulär om diagnos, läkemedel, tidigare behandlingar, etc. för att underlätta bedömningen, se bilaga nr. 4. Flera patienter som tidigare beviljats

Södersjukhuset AB

Besöksadress Sjukhusbacken 10. Postadress 118 83 Stockholm. Telefon 08-616 10 00
Styrelsens säte Stockholm. Organisationsnummer 55 65 95-7403
SL-Buss 3, 4, 164. Pendeltåg Stockholms Södra

SÖDERSJUKHUSET
HUDKLINIKEN, VO SPECIALISTVÅRD

landstingsbidrag hos kurator har visat sig inte uppfylla kriterierna vid bedömning hos läkare, se bedömningskala Ferriman-Gallwey i bilaga nr 1. Vid godkännande för hårborttagning delas patientinformation ut, se bilaga nr. 5, fotodokumentation sker hos sjukhusfotograf samt patient sätts på väntelista till hudterapeut för behandling. Vid avslag finns möjlighet till kontakt med hudterapeut för rådgivning kring övriga hårborttagningsmetoder. Oklara patientfall diskuteras på konferens för klinikgemensamt beslut för att säkerställa en jämlik och jämställd vård. För att utvärdera behandlingsresultat och patientupplevelse planeras forskning att påbörjas till hösten 2019 som del av detta.

Transpersoner kommer direkt till hudterapeut för bedömning och behandling som del av den könsbekräftande vården. Regelbunden kontakt sker med ANOVA som samordnar transvården i Stockholm, samt Plastikkirurgen för att säkerställa att patienter i behov prioriteras. Vi har möjlighet med direktkontakt med ovannämnda mottagningar för att diskutera en bra handläggning för personer som t.ex. behöver reoperation efter underlivskirurgi eller där vi märkt att den psykiska hälsan försämrats och patienten behöver komma i kontakt omgående med ANOVA.

Vi behandlar enligt Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd "God vård av vuxna med könsdysfori" vilket innebär behandling på icke-kvinnliga lokalisationer med 75 % hårreducering i ansikte och 70 % på överkroppen där manlig behåring förekommer. Detta anser vi som en självklarhet men det får nationellt ses som en generös vård då hårborttagningsutbudet för transpersoner är högst varierande i olika geografiska områden. Flera regioner saknar tillräckliga resurser eller utarbetade system för att ta hand om denna patientgrupp.

I övriga delar av landet har avtalen hårdare kriterier för landstingsfinansierad hårborttagning. Som exempel har Region Skåne, Västra Götalandsregionen och Region Örebro IPL-behandling. I Västra Götalandsregionen behandlas till vår kännedom endast ansikte ner till dekolletage för transpersoner. Som exempel erbjuder Region Örebro endast behandling med IPL och då sammanlagt 10 gånger. Behandling med diatermi får patienten bekosta själv och då hos privata hudterapeuter.

Notera att patientgruppen med könsdysfori har ökat kraftigt. ANOVA har sett en ökning i remissinflödet från totalt 100 remisser per år 2012 till uppskattat 500

SÖDERSJUKHUSET
HUDKLINIKEN, VO SPECIALISTVÅRD

Ankom

2019-09-26

Patientinformation för vårdtag

remisser för år 2019. Bara mellan 2015 till 2018 skedde en 70 % ökning av remisserna. Detta kommer naturligtvis att innebära en ökning av remissinflödet till Södersjukhuset.

Hittills (juni 2019) har på Hudkliniken ca 1000 patienter bedömts och sedan april 2019 är tiden för bedömningsbesök för transpersoner inom vårdgarantin. Bedömningen är att från aug 2019 hålla vårdgarantin även för cispersoner.

382 patienter har pågående behandling och 40 patienter är färdigbehandlade.

TILLGÄNGLIGHET OCH INFORMATION

Information om hårborttagningen på Södersjukhuset finns tillgänglig för allmänheten på Södersjukhusets hemsida och uppdateras kontinuerligt, se länk nedan:

<https://www.sodersjukhuset.se/avdelningar-och-mottagningar/medicinsk-harborttagningsmottagning/>

Flera dagar i veckan, under sammanlagt sex timmar, finns telefontider direkt till hudterapeuterna som kan ge kvalificerad rådgivning och hjälp vid om-/avbokning. Webb-tidbokning är inte lämpligt då behandlingstiden anpassas efter patientens behov (kroppslokal, grad av behåring, hudtyp, patientmedverkan, behandlingsmetod). Skriftlig patientinformation har utarbetats och finns tillgänglig på svenska och engelska, med planering för ytterligare språk under hösten 2019. Se bilaga nr. 5. Hudterapeuterna är flytande i svenska, engelska, arabiska och dari/farsi, vilket underlättar patientkontakten.

Rådgivning ges om konventionella hårborttagningsmetoder som komplement när kriterierna ej uppfylls för landstingsfinansierad vård eller som underhållsbehandling när tillräcklig permanent hårborttagning har uppnåtts. Inkoppling av läkare för recept av krämen Vaniqa för att minska hårväxten i ansiktet. Vid behov konsulteras läkare på kliniken när patienten har besvär som t.ex. lokala hudinfektioner efter tidigare kirurgiska ingrepp. Detta är i enlighet med Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd "God vård av vuxna med könsdysfori" som poängterar vikten av helhetstänk och samverkan kring transpersoner för en välfungerande vård.

Södersjukhuset AB

Besöksadress Sjukhusbacken 10. Postadress 118 83 Stockholm. Telefon 08-616 10 00
Styrelsens säte Stockholm. Organisationsnummer 55 65 95-7403
SL-Buss 3, 4, 164. Pendeltåg Stockholms Södra

Vi är en del av
Stockholms
läns landsting

SÖDERSJUKHUSET
HUDKLINIKEN, VO SPECIALISTVÅRD

Om behov uppstår finns även gott stöd från övriga subspecialiserade mottagningar på Hudkliniken med Enheten för sexuell hälsa. Inom HBTQ-området ingår Gynekologisk HBT-mottagning, HBT-hälsan samtalsmottagning, HBTQ-ung och SesamSÖS.

HÖSTEN 2019

Köerna till bedömning av medicinsk indikerad hårborttagning har snabbt minskat under våren 2019. Transpersonernas remisser följer sedan april 2019 vårdgarantin med bedömning inom 30 dagar. Från aug 2019 kommer även bedömningen av cis-personer att följa vårdgarantin, då kön är avklarad. Hudkliniken planerar att under hösten att anställa ytterligare hudterapeut med inriktning på diatermi.

Det har funnits ett stort uppdämt behov av strukturering av hårborttagningsverksamheten inom Region Stockholm, se bilaga nr 1 för statistik över antal tidigare behandlingar uppdelat i diatermi och IPL inom grupperna cis- och transpersoner från ett axplock av inkommande remisser. Samtliga patienter med pågående hårborttagningsbehandlingar har nu genomgått en ny bedömning för att säkerställa att rätt patienter får rätt vård. Vid oklara fall har patienter diskuterats på konferens och om patienten inte uppfyllt kriterierna till fullo men tidigare har fått behandling har dessa patienter blivit kompensatoriskt uppjusterade i bedömningsskalan och därmed godkända för behandling. Detta för att undvika att tidigare behandling orättvist skulle påverka aktuell bedömning. Behandling och utvärdering av behandlingsresultat sker av hudterapeuter i samråd med läkare tills patienten uppnått behandlingsmålet. Patienten behöver därmed inte en ny remiss från kurator för att fortsätta behandlingen.

Hårborttagningsmottagningen på Södersjukhuset bedrivs i ändamålsenliga lokaler som en sammanhållen verksamhet vilket ger en kontinuitet och trygghet för patienterna. Sammanfattningsvis är Södersjukhusets bedömning att Hudkliniken med Enheten för sexuell hälsa har mycket god förmåga att bedriva en god och säker vård för invånare i Region Stockholms med behov av medicinsk indikerad hårborttagning.

SÖDERSJUKHUSET AB

Mikael Runsiö, vd

Södersjukhuset AB

Besöksadress Sjukhusbacken 10. Postadress 118 83 Stockholm. Telefon 08-616 10 00
Styrelsens säte Stockholm. Organisationsnummer 55 65 95-7403
SL-Buss 3, 4, 164. Pendeltåg Stockholms Södra

Vi är en del av
Stockholms
läns landsting

SÖDERSJUKHUSET
HUDKLINIKEN, VO SPECIALISTVÅRD

Ankom

2019-00-26

Patentnämndens förvalning

BILAGOR

- Nr. 1. Statistik tidigare behandlingar utförda utanför Södersjukhuset.
- Nr. 2. Bedömningskala Ferriman-Gallwey.
- Nr. 3. Beslutstöd Bedömningsmottagning för läkare.
- Nr. 4. Formulär Bedömningsmottagning för läkare.
- Nr. 5. Patientinformation.

Södersjukhuset AB

Besöksadress Sjukhusbacken 10. Postadress 118 83 Stockholm. Telefon 08-616 10 00
Styrelsens säte Stockholm. Organisationsnummer 55 65 95-7403
SL-Buss 3, 4, 164. Pendeltåg Stockholms Södra

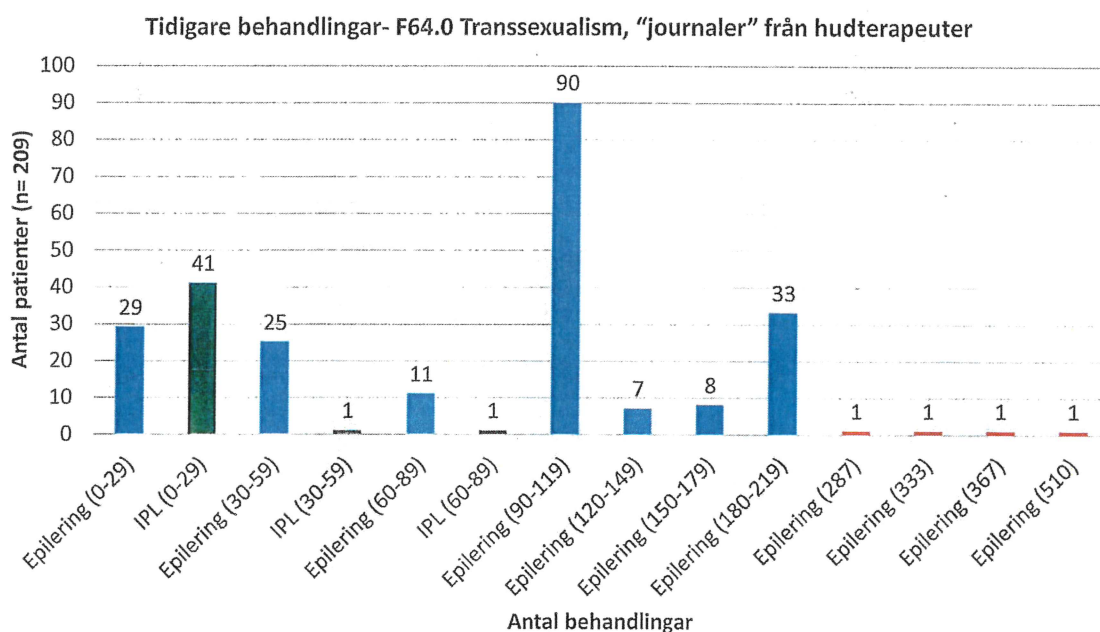
Medicinskt indicerad hårborttagning

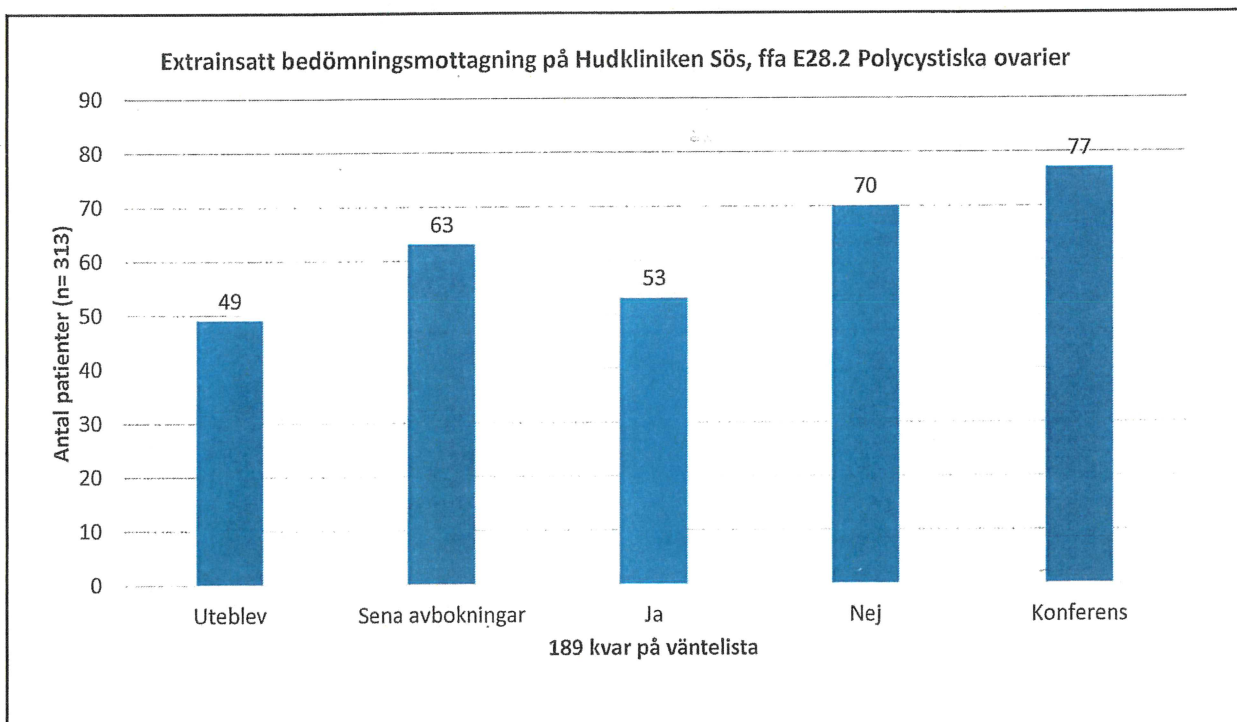
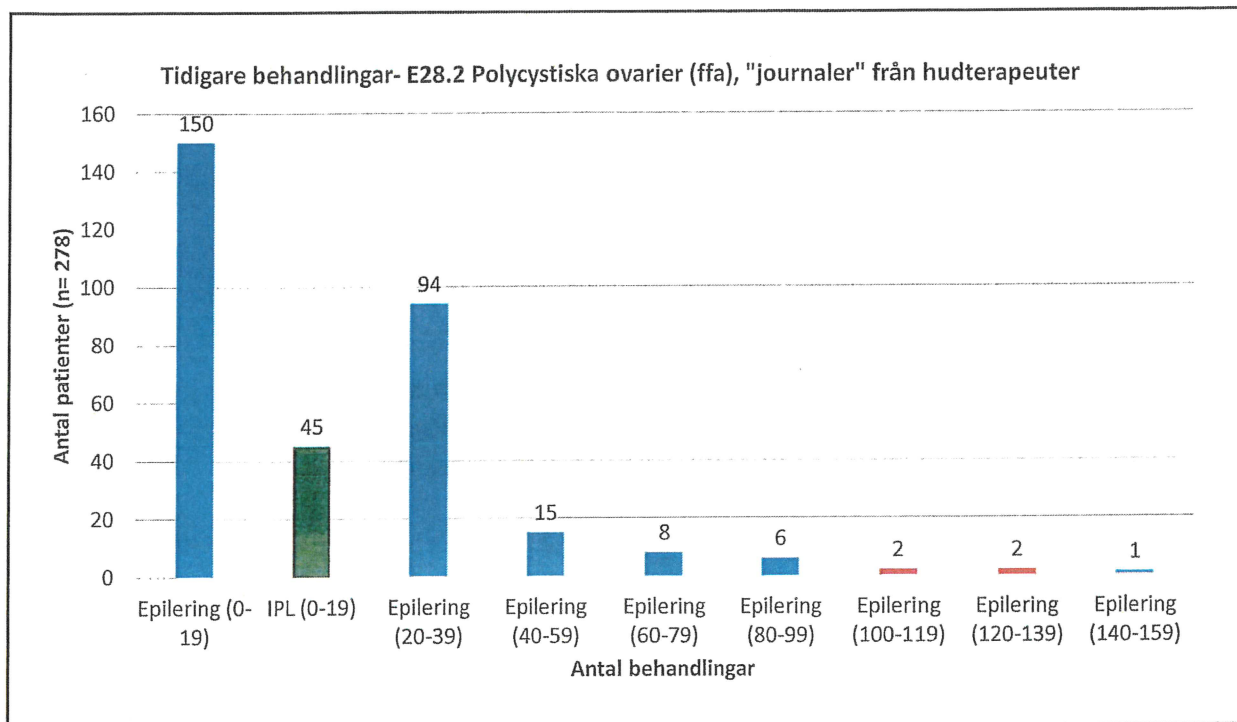
Statistik, axplock av "remisser" från hudterapeuter utanför Södersjukhuset

Bild 1. "Journaler" från hudterapeuter avseende F64.0 Transsexualism

Bild 2. "Journaler" från hudterapeuter avseende E28.2 Polycystiska ovarier

Bild 3. Statistik från extrainsatt mottagning på Hudkliniken Sös

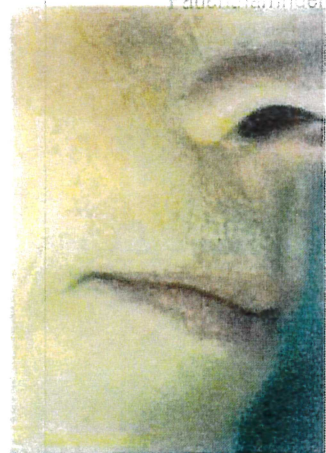

Ankom

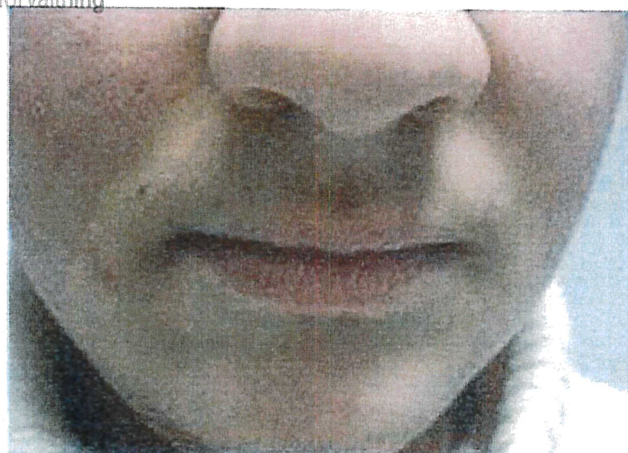
2019-09-26

Patient tillståndens förvaltning

A

Score 1

Score 2

Lip

Score 3

Score 4

B

Score 1

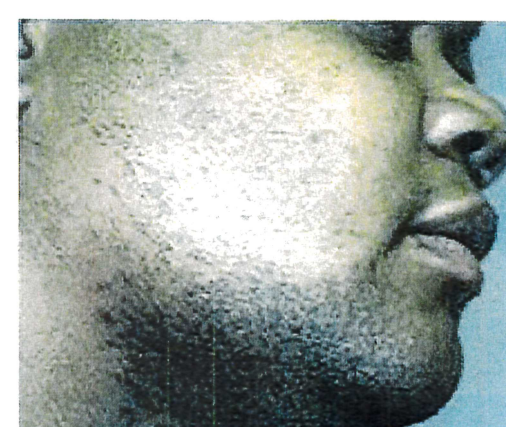

Score 2

Chin

Score 3

Score 4

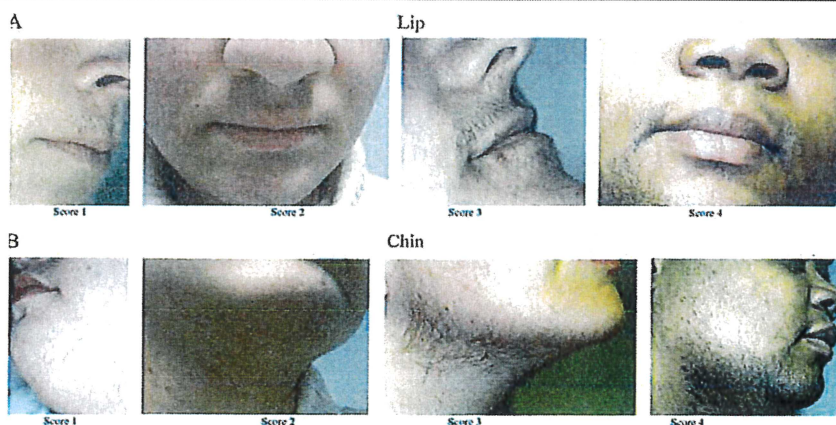
BESLUTSTÖD

Patientnämndens förvaltning

- Poängsätt behåring enligt Ferriman-Gallwey- överläpp och haka, ska ha minst 3 poäng på ett av lokalerna för godkännande, övriga kan generöst erbjudas Vaniqa- favoritmall finns, utan förmån, ca 400 kr för 30gram, recept för 3 månader- fortsatta recept via vårdcentral.
- För att beviljas hårborttagning krävs även diagnos, tex PCOS (komplett lista finns på rummen), som patient är informerad om i kallelsen. Om inte diagnos finns är det upp till patient att inkomma med sådant underlag inom ett år för att kunna sättas på väntelistan för behandling. Om beviljas för hårborttagning ge ut patientbroschyr.
- Fotodokumentera alla hos sjukhusfotografen, sätt patientetikett på speciellt framtagen fotolapp, kryssa i Prio om patient ska diskuteras på hirsutismronden 6e feb (så bilderna hinner läggas in till dess), samt skriv ditt HSAID så det kommer i din inkorg. Om patient plockat hår närmsta månaden eller rakat närmsta fem dagar får patient vanlig fotoremiss för att själv gå på dropin när håret är utväxt enligt ovan, skriv ditt HSAID (så bilder läggs i din inkorg) - annan typ av bevakning behövs ej.
- Diktera kort "se inskannad formulär, diagnos föreligger, beskriv kort status och bedömning, om du beviljar patient för hårborttagning och du anser att laserbehandling fungerar (mörka hår, ljus hud) be sekr sätta på väntelista för att kallas till hudterapeut inom ett år", välj lämplig ICD-kod samt åtgärdskod "foto".
- Diskutera på hirsutismrond 6e feb om oklarhet ifall laserbehandling fungerar (patient ska vara nyvakad inför laser, men orakad inför nålepilering), om gränsfall för godkännande, eller om anses behov av prioritering. Patient får därefter brevsva.
- Hirsutism L68.0. Hypertrikos UNS L68.9. Normal hud Z71.1. Ingen sjukdom funnen Z03.9. Polycystiska ovarier E28.2.
- Patient som uteblir- skicka ej brev till patient, kalla ej patient igen, om remiss förelegat sedvanligt remissvar "utebliven patient".

FAKTA

0. Terminal hair growth is not present in the examined area.	Överläpp	Haka
1. Minimal amounts of visible terminal hair growth.	1. Enstaka hårstrån lateralt	1. Enstaka spridda hår
2. More than minimal but not yet that of a man.	2. En liten mustasch lateralt	2. Små spridda ansamlingar av hår
3. Not very hairy man.	3. Mustasch halvvägs in mot mittlinjen	3. Glest heltäckande
4. Typically observed in men.	4. Heltäckande mustasch	4. Tätt heltäckande

Källor

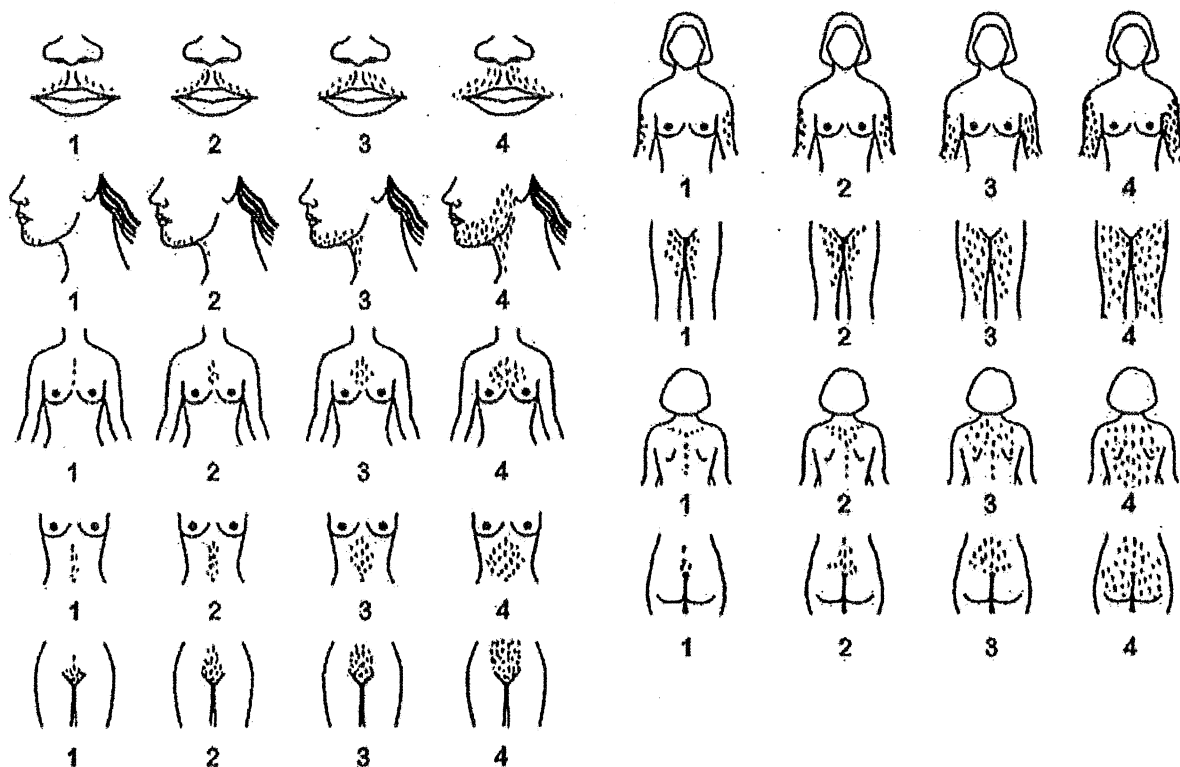
www. internetmedicin.se Hirsutism, hämtad 2018-12-21

Visually scoring hirsutism, Yildiz et al, Human Reproduction Update, Vol. 16 , No.1 pp.51-64, 2010.

BESLUTSTÖD

Clinically terminal hair hairs can be distinguished from vellus hairs primarily by their length (i.e. > 0.5cm) and the fact that they are usually pigmented. Note- each higher score refers to both greater terminal hair density, and importantly, a greater affected body surface area.

Terminal hairs are longer, more rigid, with shorter blunter tips, penetrating further into the dermis and more pigmented than vellus hairs; they demonstrate a central core of compacted keratinocytes (i.e. are medullated) and an associated arrector pili muscle (Danforth, 1925). Terminal hairs demonstrate significant regional morphologic differences (i.e. longer in some sites, more medullated or pigmented in others, etc.) due to genetically determined differences in the follicles, which is why skin grafts continue to produce hair characteristic of the donor site (Garn, 1951). Development and growth of terminal hairs is primarily stimulated by growth and thyroid hormones, and, depending on body region, androgens (Greenblatt, 1983). The term 'hirsutism' is of Latin origin, meaning excessive growth of stiff hair or hairiness, especially in women or children, with an adult male pattern of distribution; in contrast, 'hypertrichosis' is a word of Greek origin generally referring to localized or generalized excess hair (Azziz et al., 2000; Wendelin et al., 2003). Although sometimes these two terms are used interchangeably, we will exclusively use the term 'hirsutism' to refer to the condition of male pattern hair growth found in women. In contrast, we consider the term 'vellus hypertrichosis' to refer to the presence of excess vellus hairs (Danforth, 1925), possibly reflecting ethnic variation, non-androgenic endocrine disorders (e.g. thyroid disease, anorexia nervosa, imbalances of growth hormone or corticosteroid production), or as a side effect of medications such as cyclosporin or minoxidil (Azziz et al., 2000; Wendelin et al., 2003). In contrast to hirsutism (see below), hypertrichotic vellus hair does not respond to anti-androgen therapy.

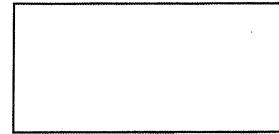

Källor

www.internetmedicin.se Hirsutism, hämtad 2018-12-21

Visually scoring hirsutism, Yildiz et al, Human Reproduction Update, Vol. 16 , No.1 pp.51-64, 2010.

Frågeformulär

1. Personnummer och namn:
2. Har du något av följande sjukdomar:
 - * PCOS (polycystiskt ovarialsyndrom)
 - * Övrigt, ange vad:
3. Vem ställde diagnos:
4. När ställdes diagnos:
5. Hur länge har du haft besvär med ökad behåring?

6. Tidigare behandlingar? Var på kroppen? Hur många? Biverkan?

Diatermi

IPL

Laser (vilken sort)

7. När var senast behandling?

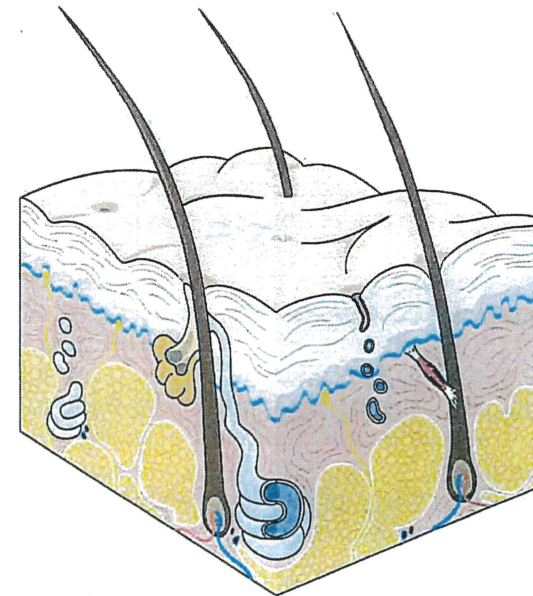
8. Aktuella läkemedel:

9. Allergier

Efter behandling

- Huden blir tillfälligt röd och svullen, kylbalsam kan användas och vid besvär kan Dermovat-kräm smörjas direkt efter behandlingen.
- Efter behandling kan tillfälliga pigmentförändringar i huden uppstå. Det är därför viktig att du undviker solen tills huden är helt läkt.
- Om små blåsor uppstår undvik att ta sönder dessa. Vid sårskorpor kan Microcid-kräm användas, som finns att köpa receptfritt på apoteket.
- Om du får klåda i huden, undvik att riva. Använd istället kylbalsam.
- Undvik fysisk aktivitet inom 24 timmar efter behandlingen. Detta för att minska risken för infektion i huden och för att underlätta läkningsprocessen.

Vid frågor eller kraftig reaktion kan du kontakta **Hudkliniken, 08-616 25 60.**

MEDICINSKT INDICERAD HÅRBORTTAGNING

Medicinskt indicerad hårborttagningsmottagning

Hudkliniken med Enheten för sexuell hälsa på Södersjukhuset har tilldelats uppdraget för medicinskt indicerad hårborttagning sen den 1 oktober 2018. Mottagningen finns i Södersjukhusets lokaler och uppfyller de krav på hygien, dokumentation och säkerhet som krävs. Hårborttagning kan beviljas för cis-kvinnor med hormonella avvikelser som besväras av ökad behåring och bedöms enligt en skala. För transpersoner sker hårborttagning som del i den könsbekräftande vården.

Hårväxt

Hårstrån växer i cykler som är olika långa på olika delar av kroppen men kan även påverkas av ålder, hormoner och ärftliga faktorer.

Hårborttagning

Behandling mot oönskad behåring innefattar bl. a. rakning, hårborttagningskräm, blekning, Vaniqa kräm (för ansiktet, receptbelagt), destruktion av hårsäckar med laser, IPL, nålepilering. Det finns flera alternativ för privat finansierad hårborttagning.

Laser är den mest effektiva behandlingen för permanent hårborttagning, men man kan inte förvänta sig att allt hår försvinner och med tiden kan nya hårsäckar bildas. Hur permanent hårlösheten blir varierar, oftast rör det sig om en hårreducering.

Endast hårsäckar i tillväxtfas kan behandlas, därför krävs upprepade behandlingar. Aktiva hårsäckar innehåller pigment som kan absorbera laserljuset. När hårroten värms upp till omkring 70°C förstörs den. Bäst resultat fås när hårstråna är mörka och den omgivande huden ljus.

Ljusa/gråa hårstrån är svårare att behandla med laser och då kan nålepilering behöva användas. Detta innebär att en tunn nål med svag strömimpuls förs ner i hårsäcken och på så sätt värmer upp hårroten så att den förstörs. Detta fungerar endast för mindre områden med enstaka hårstrån.

Att tänka på före

Huden ska vara så ljus som möjligt, undvik exponering av solen /solbränna, använd minst solskyddsfaktor 30 dagligen.

- Minst 4 veckor före mottagningsbesöket ska du inte dra ut hårstrån (med pincett, vaxning, trådning, epilator) eller bleka håret.
- Kommer du för bedömning av hårväxt ska du inte ha rakat dig på 5 dagar. Detta för att vi ska kunna bedöma vilken den optimala behandlingen är för dig.
- Kommer du för laserbehandling ska du vara nyrakad. Raka noggrant, annars minskas effekten av laserbehandlingen samt risken för brännskador ökas. Du ska inte vara sminkad.
- Kommer du för nålepilering måste du låta ditt hår vara kvar. Detta för att vi ska kunna se var du ska behandlas.

Kontraindikationer- områden med pigmentmärken, tatueringar eller blåmärken. Lokal hudinfektion eller feber. Graviditet och amning.

Laserbehandling

Behandlingen känns som varma stick i huden. Områden med mycket känsel som exempelvis överläpp eller haka kan upplevas smärtsamma. Lokalbedövningskräm, som du kan köpa receptfritt på apoteket, kan användas innan du kommer för behandling. Detta gäller även om du ska få behandling med nålepilering.

Återföring

Problem till följd av förändrat uppdrag för medicinskt indikerad hårborttagning

Ärendet

Patientnämnden behandlade vid sammanträde den 18 juni 2019 ett principärende rörande väsentligt förlängda väntetider för patienter till följd av att uppdraget för att utföra medicinskt indikerad (motiverad) hårborttagning gick från ett 25-tal hudterapeuter till att utföras av endast en vårdgivare, Södersjukhuset. Patienternas klagomål rörde även bristande information om förändringarna.

Förvaltningen ansåg att det var anmärkningsvärt att det uppstått förlängda väntetider och att patienterna, som tillhör en riskgrupp för psykisk ohälsa, drabbats av glappet i behandlingarna som uppstått genom uppdragsförändringen.

Nämnden beslöt att begära skriftlig återföring i ärendet senast den 30 september 2019.

Återföring

Hälso- och sjukvårdsnämnden har med anledning av detta principärende inkommit med bifogad återföring efter ett begärt uppskov. Södersjukhuset har inkommit med bifogad återföring.

Hälso- och sjukvårdsnämndens återföring

Av hälso- och sjukvårdsnämndens återföring framgår sammanfattningsvis att det var nödvändigt att genomföra organisatoriska förändringar för att skapa patientsäkra, uppföljningsbara, lagliga och ekonomiskt hållbara avtal inom detta vårdområde. Anledningen var att hälso- och sjukvårdslagen ställer krav på att hårborttagningen ska utföras under ledning av en medicinskt ansvarig läkare vilket inte varit kravställt i tidigare avtal med fristående hudterapeuter. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF) förde dialog med ANOVA för synpunkter och beräkningar på hur många patienter det rör sig om och vilka diagnoser. HSF bedömde att vårdområdet inte lämpades för upphandling och gav Södersjukhuset uppdraget att bedriva verksamheten vilket skett sedan den 1 september 2018. När Södersjukhuset övertog uppdraget gjordes medicinska bedömningar av samtliga patienter. Nu har sjukhuset arbetat ned väntetiderna och sjukhuset uppges följa

vårdgarantin. Att samtliga patienter fått bedömning av hudläkare har gett en positiv effekt på patientsäkerheten.

Södersjukhusets återföring

Södersjukhusets återföring redogör för bakgrunden, hur bedömningsbesök och behandlingarna går till, vårdgivarens tillgänglighet och information, det redogörs även för nuläget. Sammanfattningsvis framgår att mottagningen för medicinskt indikerad hårborttagning uppfyller de krav på hygien, dokumentation och säkerhet som krävs vilket ligger i linje med den så kallade Skönhetsutredningen från Socialstyrelsen samt Europeisk Standard för estetiska medicinska tjänster.

Sjukhuset beklagar behandlingsuppehållet som uppstod för ett flertal under vintern 2018/2019 vilket är olyckligt ur ett patientperspektiv men behandlingsuppehållet har ingen medicinsk påverkan. Köerna till bedömning av medicinskt indikerad hårborttagning har snabbt minskat under våren 2019. Transpersonernas remisser följer sedan april 2019 vårdgarantin med bedömning inom 30 dagar. Från augusti kommer även bedömningen av cispersoner att följa vårdgarantin då kön är avklarad. Hudkliniken planerar att under hösten anställa ytterligare en hudterapeut med inriktning på diatermi. Det har funnits ett stort uppdämt behov av strukturering av hårborttagningsverksamheten inom Region Stockholm. Samtliga patienter med pågående hårborttagningsbehandlingar har nu genomgått en ny bedömning för att säkerställa att rätt patienter får rätt vård. Sjukhusets erfarenhet är att flera tidigare missnöjda patienter nu känner sig väl omhändertagna.

Till Södersjukhusets svar bifogades dokument som visade statistik avseende tidigare behandlingar utförda utanför Södersjukhuset, bedömningsskalor och beslutsstöd samt patientinformation.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen finner att de åtgärder som redovisats i återföringarna är tillräckliga för att patienterna ska få tillgång till en god och säker vård i rätt tid vilket bland annat kan bidra till att tillgodose deras behov av trygghet och kontinuitet.

Patientnämnden har i ett tidigare principärende behandlat brister i informationen om ett förändrat regelverk vilket drabbade enskilda patienter.¹ Förvaltningen ansåg att det var anmärkningsvärt att information om förändrade regelverk, särskilt de med konsekvenser som får en väsentlig

¹ Utebliven information om förändrat regelverk, Patientnämnden 2018-05-22 (dnr PaN V1801-0005657, HSN 2018-1044).

påverkan på enskilda, sänds ut med kort varsel till vårdgivare och att de berörda patienterna inte får någon information alls. Patientnämnden vill med anledning av detta återigen framhålla vikten av att patienter får adekvat information om förändringar som påverkar deras behandling samt betona vikten av att i möjligaste mån förebygga att medicinskt motiverad vård avstannar på grund av verksamhetsövergångar.

Konsekvenser för patientsäkerhet

Åtgärderna för att se till att patienter får tillgång till en god och säker vård i rätt tid förväntas bidra till att förbättra patientsäkerheten.

Konsekvenser för jämställd och jämlik vård

De föreslagna åtgärderna förväntas bidra till en jämställd och jämlik vård genom att patientgrupperna på hälso- och sjukvård på samma villkor.

Miljökonsekvenser

De föreslagna åtgärderna förväntas inte medföra några miljökonsekvenser.

Förslag till beslut

Patientnämnden föreslås besluta.

1. Återföringarna godtas och ärendet avslutas.
2. Ärendets tjänsteutlåtande och bilagor skickas till hälso- och sjukvårdsnämnden och till styrelsen för Södersjukhuset.

Steinunn Ásgeirsdóttir
Förvaltningschef

Bilagor

- Bilaga 1 Hälsa- och sjukvårdsnämndens yttrande, HSN 2019-1464
- Bilaga 2 Hälsa- och sjukvårdsnämndens protokollsutdrag, 222 §, HSN 2019-1464
- Bilaga 3 Södersjukhusets återföring, 2019-09-24, SÖS 2019-1071

